

**PODRŠKA ŽRTVAMA KRIVIČNOG DJELA NASILJA U PORODICI
KROZ KRIVIČNI POSTUPAK I KAŽNJAVANJE POČINILACA
NASILJA**

**SUPPORT TO THE VICTIMS OF CRIMINAL OFFENSE OF
DOMESTIC VIOLENCE THROUGH THE CRIMINAL PROCEEDINGS
AND PUNISHMENTS OF CRIMINAL OFFENDERS**

Stručni članak

*Tutić Selma**

Sažetak

Pod porodičnim nasiljem podrazumijeva se svaki oblik nasilja ili napad bilo koje vrste: verbalni, fizički, emocionalni, seksualni, kao i aktivnu i pasivnu nebrigu koju nad članom porodice ispoljava jedna ili više osoba, bilo da su u bračnoj ili rodbinskoj vezi, žive zajedno ili odvojeno, ili su razvedene.

Nasilje u porodici je veliki društveni problem kojem se ne posvećuje dovoljno pažnje.

Najveći problem nasilja u BiH je uslijed loše kaznene politike i uvjetnih osuda počinitelja, te je u cilju dokazivanja navedenog izvršen uvid u priručnike za sudije i tužioce kojima su date upute raznim projektima da se kroz krivičnu odgovornost počinitelja smanji stopa nasilja u porodici u BiH. U cilju dokazivanja preblage kaznene politike i neadekvatnog kažnjavanja počinitelja nasilja, izvršena je analiza izrečenih kazni za počinitelje u nekoliko sudova u FBiH.

Odgovorom pravosuđa BiH na slučajeve nasilja u porodici, te adekvatnijim kažnjavanjem počinitelja, bi se stopa nasilja u porodici znatno smanjila.

Ključne riječi: žrtva, nasilje, nasilnik, krivično djelo

Abstract

Domestic violence implies any kind of violence or attack of any kind: verbal, physical, emotional, sexual as well as active or passive indifference that is being manifested over a family member by one or more persons

** Sudska policija Federacije Bosne i Hercegovine, e-mail: tutic.selma84@gmail.com*

whether they are in marital or family relationship, who live together or separated or who are divorced.

Domestic violence is a huge social problem that society doesn't pay enough attention to.

The biggest problem of violence in B&H is the poor punishment policy and suspended sentences of offenders. Therefore, in order to prove the above, an insight into the manuals for judges and prosecutors has been carried out, to whom the directions are given by various projects to reduce the rate of domestic violence in B&H through the criminal responsibility of criminal offenders. For the purpose of proving the mild punishment policy and inadequate punishment of criminal offenders, the analyses of sentences for criminal offenders in few FB&H courts, has been carried out.

The respond of the judiciary of B&H to the cases of domestic violence, and more adequate punishment of offenders, the rate of domestic violence would be significantly reduced.

Keywords: victim, violence, bully, criminal offense.

1. UVOD

Nasilje u porodici ima posljedice na sve članove porodice, ali i na cjelokupno društvo (porast kriminala, veliki troškovi za policijske, pravosudne, medicinske i druge intervencije...), ali najviše na samu žrtvu koja se suočava sa razarajućim emocionalnim, fizičkim, ekonomskim i socijalnim učincima. Te razorne posljedice mogu biti vidljive oznake poput tjelesnih ozljeda (hematoma, lomova, iščašenja), ali mogu biti i nevidljive. To su različite psihičke posljedice poput: poremećaja spavanja i/ili prehrane, zloupotrebe alkohola i/ili opojnih sredstava, osjećaj srama i krivnje, gubitka samopouzdanja, samozanemarivanja, depresivnosti, pokušaja suicida... Mogu se javiti i hronični zdravstveni problemi poput: boli u mišićima, anemije, čestih glavobolja i migrena, respiratornih problema, nesаницe...

2. NASILJE U PORODICI

Nasilje u porodici donedavno je smatrano uobičajenim, društveno prihvatljivim načinom ponašanja, tako da je ovaj oblik nasilja ostajao pravno neregulisan i nije pružao adekvatnu zaštitu žrtvama ovog oblika nasilja, odnosno oštećenim, a to su, najčešće, bračni drugovi, djeca, ali i ostali članovi porodice. Tek u novije vrijeme nasilje u porodici postaje predmetom interesovanja kako šire javnosti, tako i krivičnog pravosuđa.

Nasilje u porodici je teško otkriti jer se dešava u privatnosti doma i bračnog života, koja je, također, pravno zaštićena. I kada se nasilje otkrije, a protiv počinioca pokrene krivični postupak, nerijetko se takvi postupci ne završe osudama. Brojne su teškoće u prikupljanju dokaza protiv počinioca nasilja. Mali je broj neposrednih dokaza i često su to, jedino, iskazi samih žrtava nasilja. Treba imati u vidu i strah žrtava nasilja od osvete nasilnika zbog svjedočenja, naročito kada su u pitanju majke koje se plaše da će svjedočenjem protiv nasilnika se dovesti u još teži položaj, ne samo sebe, već i svoju djecu. Zbog svega toga često nisu spremne istinito i potpuno svjedočiti o nasilju koje trpe u kući od nasilnog muža. Žrtve nasilja u porodici često opovrgavaju svoje svjedočenje nakon proteka izvjesnog vremena, pošto im nasilnik obeća da se nasilje više neće ponoviti. S druge strane, oni koji vrše nasilje prema ženi, djeci ili drugim članovima porodice, nastoje na sve načine očuvati brak i porodicu jer u njima ostvaruju svoju destruktivnu moć. Počinioci nasilja u porodici najčešće nisu skloni drugim vidovima kriminala, i u spoljnoj sredini ne odaju utisak nasilnika. Društvo ih najčešće ne prepoznaje kao nasilnike, što dodatno otežava prikupljanje dokaza.

Žrtve nasilja, još uvijek, u velikom broju slučajeva, ispoljavaju nepovjerenje prema organima zaštite, što svoje uporište ima u mnogim neuspjesima policije, socijalnih radnika, tužilaštava ili sudova da žrtvama nasilja u porodici pruže potrebnu zaštitu. BiH je duboko tradicionalno i patrijarhalno društvo. Tradicionalne predrasude održavaju mišljenje da je ovaj oblik nasilja privatna stvar porodice u što se niko ne treba miješati. Često se čuje da je ostanak u nasilnoj vezi potreban radi “dobrobiti” djece. Tako se dešava da, umjesto da se nasilje javno osuđuje i ne prihvata te da se pruži pomoć i podrška žrtvi, okolina često opravdava nasilje tražeći razloge u ponašanju ili karakteru žrtve. Kada društvo nije spremno da bezrezervno osudi nasilje te adekvatno i brzo reagira na slučajeve nasilja, ono, u suštini, štiti nasilnika. Nasilnik je taj kome odgovara šutnja žrtve. Negiranje počinjenog nasilja i dovođenje u sumnju onoga što se žrtvi dogodilo doprinosi nekažnjavanju počinioca. Kako bi se ovakvo stanje promijenilo ključno je da, prije svega, samo društvo iskaže jasan stav da je nasilje u porodici neprihvatljivo i da se svaki počinitelj nasilja treba adekvatno kazniti.

3. PRAVNI STANDARDI U FBIH U VEZI NASILJA U PORODICI

Bosna i Hercegovina je napravila krupan korak u osiguravanju zaštite za žrtve nasilja u porodici time što je nasilje u porodici definirano kao krivično djelo u entitetskim krivičnim zakonima, s izuzetkom da je u Republici Srpskoj dvojako definirano: kao krivično djelo i kao prekršajno djelo, u zavisnosti od manifestacije djela nasilja. Također, usvajanje

entitetskih Zakona o zaštiti od nasilja u porodici čiji je cilj osigurati zaštitu za žrtve nasilja u porodici po hitnom postupku i bez komplicirane procedure, dalo je ogroman doprinos zaštiti žrtava nasilja u porodici.

Ustav FBiH garantuje primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, a prava i slobode zagarantovane Evropskom konvencijom o osnovnim pravima i slobodama i njenim protokolima direktno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ustav sadrži katalog prava i sloboda te garantuje uživanje prava i sloboda bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH („Sl. Novine Bosne i Hercegovine“, broj 16/03 i 102/09) definiše nasilje na osnovu spola kao „bilo koje djelo koje nanosi fizičku, mentalnu, seksualnu ili ekonomsku štetu, ili patnju kao i prijetnje takvim djelima koje ozbiljno sputavaju lica da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti spolova u javnoj i privatnoj sferi života, uključujući i trgovinu ljudima radi prisilnog rada, te ograničenje ili proizvoljno lišenje slobode“.

Zakon nasilje na osnovu spola tretira kao krivično djelo i propisuje kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci do 5 godina (član 29. Zakona).

Krivični zakon FBiH u članu 222. definira nasilje u porodici: ko nasiljem, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili psihičko zdravlje svoje porodice, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. U ovom članu Zakona propisano je da ko usmrti člana kojeg je prethodno zlostavljao kaznit će se kaznom zatvora najmanje dest godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

4. NASILNIK I NASILNO PONAŠANJE

Klinički psiholozi su zapazili da se, po prirodi nasilni ljudi, zbog snažnih agresivnih impulsa, a slabih inhibitornih mehanizama, ne uspijevaju da stabiliziraju i uravnoteže. Dubljom psihoanalizom ovih osoba, gotovo, redovito se otkriva da su im prve godine života bile pune bola, tegobno i tužno djetinjstvo, a kao odrasli ljudi okruženi su pustošem, hladnoćom i nedostatkom ljubavi. Živeći u takvom miljeu, bez iskre svjetlosti u njihovoj duši da će se nešto desiti nabolje, kod takvih osoba rezervoari gorčine stalno se pune, a samopoštovanje i samosavlađivanje su im inhibirani. Tako se stvaraju preosjetljive i eksplozivne individue koje nisu sposobne da obuzdaju svoj bijes.

Naučne spoznaje su potvrdile nepobitnu istinu „da su svi ljudi rezervoari krvave destruktivnosti“. U intenziviranju i violentnijem ispoljavanju agresivnosti i nasilja pobrinula se današnja surova civilizacija, zapravo, njena tehnička dostignuća i savršenstva sa ubilačkim sredstvima. Agresivnost je redovita pojava prisutna kod svih zločinaca, ali se izdvaja

zaseban kriminalni tip biološki markiran povišenom afektivnom razdražljivošću sa tendencijom motornog pražnjenja. Usto se radi o duševnom siromaštvu, što uvjetuje nedostatak inhibitornih socijalnih osjećanja sa neminovnom sklonošću napada na ljude u okolini u kojoj žive. Takve osobe su u stalnom stanju napetosti i razdražljivosti. Sindrom maltretiranja je ujedno i uzrok i rezultat stereotipnih uloga i nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena. Ni jedna socijalna klasa nije od ovog izuzetka. Zlostavljanje žena se dešava i u bogatim i u siromašnim zajednicama - u porodicama srednje klase, kao i u radničkim porodicama. Dugi niz godina zlostavljanje tolerišu oni koji upravljaju zajednicom, sudovima, medicinom, psihijatrijom, policijom, školama i crkvom.

5. POJAVNI OBLICI NASILJA U PORODICI

Skupnim pojmom nasilja obuhvaćene su različite vrste nasilja. Unutar svake vrste možemo prepoznati različite mehanizme (metode) čije djelovanje na osobu, koja je izložena toj vrsti nasilja, izaziva određene efekte u vidu posljedica preživljavanja nasilja. Mehanizmi nasilja se ispoljavaju u različitim oblicima nasilnog ponašanja. U literaturi su definirane sljedeće vrste nasilja:

- fizičko,
- seksualno nasilje,
- emocionalno,
- ekonomsko nasilje,
- zanemarivanje.

Primjer iz sudske prakse:

„KRIV JE što je dana 08.07.2012. godine, oko 23:00 sati, na području općine Zenica, u mjestu xxx, u kući u kojoj je živio sa svojom nevjenčanom suprugom A. M. i mlđb. sinom Č. A. vršio nasilje nad nevjenčanom suprugom, tako što je po povratku kući iz ribolova, u alkoholisanom stanju, nakon kraće svađe i prepirke, otvorenim dlanom desne ruke udario A. u lijevi obraz, a kada ga je ona upitala zašto je udario ponovo je zamahnuo rukom da je udari, ali se A. izmakla tako da je udario njihovog mlđb. sina koji se nalazio na sećiji, nakon čega joj je prišao i gurnuo na dječiji krevetić kojom prilikom je ona udarila glavom o krevet, a on je rukama i nogama počeo udarati po cijelom tijelu, ali je A. uspjela ustati i odgurnuti ga od sebe, te u strahu za svoj život, uzela mlđb. sina u naručje, istrčala iz kuće i uputila se do svoje komšinice Č. Z. Kada joj je Z. otvorila vrata, rekla joj da će je S. ubiti, te se sa djetetom uputila na cestu kada je zaustavila vozilo u koje je ušla i odvezla se u PS Crkvice, te je slučaj prijavila ovlaštenim službenim licima. Č. S je ovakvim drskim i bezobzirnim ponašanjem ugrozio mir,

psihičko zdravlje i tjelesnu cjelovitost svoje vanbračne supruge čime je počinio krivično djelo Nasilje u porodici iz člana 222. st. 2. KZ FBiH, pa se na osnovu člana 353. stav 2. ZKP-a FBiH izdaje KAZNENI NALOG u skladu sa članom 222. stav 2. KZ FBiH i uz primjenu odredbi člana 62. KZ FBiH izriče USLOVNA OSUDA i utvrđuje kazna u trajanju od 6 mjeseci a koja se neće izvršiti ako optuženi Č. S. u roku od dvije godine od dana pravomoćnosti presude ne učini novo krivično djelo. (Presuda Općinskog suda u Zenici broj 43 0 K xxx).

6. MEĐUNARODNI STANDARDI O IZRICANJU KRIVIČNOPRAVNIH SANKCIJA

Međunarodne smjernice o nasilju u porodici i nasilju nad ženama posebnu pažnju posvećuju kažnjavanju, kao ključnoj aktivnosti države, i donošenju politika, kako bi se takva djela spriječila. Ovo se posebno odnosi na neophodnost donošenja i provođenja rodne perspektive u sve politike i programe koji se odnose na pravosuđe, uvažavajući i druge društvene probleme. U tom smislu, državama se preporučuje da izvrše kritički osvrt i analiziraju svoje krivične zakone, procedure i politike kako bi utvrdile jesu li oni zaista adekvatni za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama.

Ključne preporuke koje treba razmotriti obuhvataju potrebu da izrečena kazna bude srazmjerna težini počinjenog djela. Ovo je imperativ od kojeg treba poći, ukoliko se uzme u obzir da krivični zakoni i politike trebaju biti polazište u poticanju društvenog i institucionalnog prepoznavanja nasilja kao ozbiljnog krivičnog djela koje zahtijeva odgovarajuću krivičnopravnu sankciju. Ovo je posebno relevantno za nasilje u porodici; Vijeće Evrope poziva države članice da „preispitaju i/ili pooštre kazne, gdje je to potrebno, za namjerni nasilni napad počinjen u porodici“ Osim toga, treba izraditi smjernice koje će biti orijentir u odmjeravanju i izricanju krivičnopравниh sankcija, kako bi se osigurala dosljedna primjena zakona u vezi s ovim krivičnim djelom.

Strožije kažnjavanje treba primjenjivati kada su u pitanju počinioci koji ponavljaju krivično djelo, ili oni koji više puta prekrše zaštitne mjere. Ukoliko bi se na ovakav način primjenjivale ove smjernice, to bi rezultiralo većim poštivanjem vladavine prava, kako na društvenom, tako i na institucionalnom nivou. Osim toga, njihova primjena povećala bi nivo povjerenja javnosti u pravosudni sistem, posebno među žrtvama nasilja, koje često oklijevaju u pokušaju da ostvare pristup pravdi.

Osim toga, novčanom kažnjavanju ne bi trebalo pribjegavati ukoliko bi ono uzrokovalo pogoršanje imovinskog stanja žrtve i/ili djece, posebno u odnosu na potencijalne posljedice koje bi ono moglo imati na plaćanje izdržavanja djeteta.

Treba razmotriti liječenje i rehabilitaciju počinioca, zajedno sa krivičnopravnim sankcijama. Ovo se uklapa u opću obavezu država da „kroz zakone, sudovima stave na raspolaganje cijeli niz krivičnopravnih sankcija, kako bi se žrtva, druge pogođene osobe i društvo, zaštitili od daljnjeg nasilja.“

7. STANDARD POSTUPANJA U PREDMETIMA NASILJA U PORODICI U FBIH

Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici – Istanbulska konvencija, koja je obavezujuća za Bosnu i Hercegovinu, kao obavezujući standard postupanja tužilaštava u predmetima nasilja u porodici nalaže postupanje bez neopravdanog odgađanja. Primjena ovog standarda dovodi do brže progresije predmeta kroz krivičnopravni sistem, te shodno tome i bržeg ishoda krivičnog postupka - čime se neposredno doprinosi poboljšanju položaja oštećene u postupku jer se utiče na mogućnost bržeg postizanja zaštite i satisfakcije žrtve (kao svrhe kažnjavanja). S druge strane, neažurno postupanje krivičnopravnih subjekata u predmetima nasilja u porodici, koje dovodi do brojnih odlaganja i odugovlačenja postupka, može proizvesti efekte daljnje viktimizacije žrtava nasilja u porodici, obzirom na njihovu uzastopnu izloženost kompleksnostima krivičnog postupka i jačanje sumnje i nesigurnosti u dobijanje zaštite i satisfakcije.

Rezultati istraživanja prijavljenih slučajeva nasilja u porodici i kazni, koje su izrečene za krivično djelo nasilje u porodici, pokazuju zabrinjavajuće podatke. Ukoliko pravosudni sistem FBiH ne poduzme drugačiju praksu i ne počne primjenjivati strožije kazne za počinioce ovog krivičnog djela, ne možemo se nadati da će se stopa nasilja u porodici u skorije vrijeme smanjiti. Žrtve zbog izricanja najčešćih uvjetnih osuda za počinioce gube povjerenje u pravosudni sistem i sve manje se odlučuju na prijavljivanje nasilja.

U istraživanju provedenom na području Zenice prikupljeni su podaci Općinskog suda Zenica na osnovu Rješenja o pristupu informacijama broj 043-0-Su-Spi-18-000 013 od 27.06.2018. godine iz kojih je vidljivo sljedeće:

U periodu od 01.01.2013. godine do 31.12.2017. godine evidentirano je 20 (dvadeset) pravosnažno završenih krivičnih predmeta zbog izvršenog krivičnog djela Nasilje u porodici iz člana 222. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj 36/03 i 46/16). Izrečeno je ukupno 17 (sedamnaest) uvjetnih osuda.

U periodu od 01.01.2017. godine do 31.12.2017. godine evidentirana su 122 (stotinu dvadeset i dva) prekršajna predmeta u kojima je vođen postupak na osnovu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (Službene novine F BiH broj 20/13) i da je u navedenom periodu podneseno 54 (pedeset i

četiri) zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera od čega je izrečeno 5 (pet) zaštitnih mjera „Udaljavanje iz stana kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan kuću ili neki drugi stambeni prostor“, 48 (četrdeset i osam) mjera „Zabrane približavanja žrtvi nasilja“, 51 (pedeset i jedna) zaštitna mjera „Obaveznog psihosocijalnog tretmana“ i 1 (jedna) zaštitna mjera „Obaveznog liječenja od ovisnosti“. Žrtve u ovim predmetima su 7 (sedam) odraslih osoba muškog spola, 2 (dvije) maloljetne osobe muškog spola, 48 (četrdeset i osam) osoba ženskog spola i 5 (pet) maloljetnih osoba ženskog spola.

U istraživanju provedenom u Travniku, a na osnovu Rješenja o pristupu informacijama Općinskog suda Travnik broj: 51 0 Su 141423 18 Spi od 09.07.2018. godine u Općinskom sudu Travnik je u periodu od januara 2017. godine do 30.06.2018. godine doneseno 36 odluka vezanih za kazneno djelo Nasilje u porodici. Izrečene su 32 uvjetne osude.

U istraživanju provedenom u Mostaru, a na osnovu Rješenja broj 058-0-Su-1245/18 od 20.06.2018. godine vidljivo je da je u Općinskom sudu Mostar u periodu od 01.01.2017. godine do 31.12.2017. godine zbog krivičnog djela Nasilje u porodici izrečeno 5 uvjetnih osuda.

U izvještaju Kantonalnog Ministarstva unutarjih poslova SBK kantona Travnik u periodu od 01.01.2016. godine do 31.12.2017. godine je zaprimljeno ukupno 186 prijava iz oblasti nasilja u porodici.

U izvještaju o radu MUP-a kantona Sarajevo je vidljivo da je od 2016. do 31.03.2018. godine na području Kantona Sarajevo registrovano 542 slučaja nasilja u porodici.

U gore navedenim podacima koji su dobijeni od Općinskih sudova je vidljivo da je nasilje u porodici široko rasprostranjeno, te je zabrinjavajući podatak da se stopa nasilja u porodici u odnosu na prethodne godine ne smanjuje. Ista je u porastu, a jedan od ključnih problema i razloga zbog porasta stope nasilja u porodici u BiH je blaga kaznena politika i uslovno kažnjavanje počinitelaca. U podacima Općinskih sudova je vidljivo da je većina kazni za počiniocima uvjetna osuda, što ne ulijeva povjerenje žrtvama i iste se zbog navedene kaznene politike ne odlučuju da krivično djelo nasilje u porodici prijave, već nasilje trpe, i o istom šute. Uvidom u presude navedenih sudova uočljivo je da procesi traju dugo, često se odgađaju, te od dana prijavljivanja do kažnjavanja počinioca prolazi nekoliko godina. U tom periodu žrtve često ponovo trpe nasilje ali se isto ne prijavljuju.

Počiniocima se ovakvim podacima i ovakvom kaznenom politikom ne daje poruka da će za činjenje krivičnog djela nasilja u porodici odgovarati, isti navedeno djelo čine pod pretpostavkom da neće krivično odgovarati, ili da će u krajnjem slučaju to biti uvjetna osuda, i takvom praksom stopa nasilja u porodici se u dalekoj budućnosti ne može umanjiti niti dovesti na nultu stopu.

Iz podataka MUP-a Kantona Sarajevo kao i MUP-a SBK je vidljivo da je stopa nasilja u porodici u porastu u odnosu na prethodnu godinu, dok podaci Općinskih sudova govore da samo mali broja prijave nasilja u porodici ima sudski epilog.

U anketi provedenoj na području grada Zenice većina anketiranih je odgovorila da je problem nasilja u porodici u neadekvatnom kažnjavju počinilaca, tj. opomena ili uvjetna osuda.

Na pitanje iz ankete: „Da li Vam je poznato koja je najčešće izrečena mjera suda za krivično djelo nasilje u porodici?“, 97% anketiranih je odgovorilo: „Uvjetna osuda“, a samo 3% je dalo odgovor da je to „Novčana kazna“.

100% anketiranih smatra da je nasilje u porodici veliki problem u BiH, te da se isti može smanjiti samo pooštavanjem kaznene politike.

8. POMOĆ ŽRTVI KROZ DOKAZIVANJE KRIVIČNOG DJELA I ADEKVATNO ODMJERAVANJE KAZNE ZA POČINIOCA

Na osnovu provedenih analiza identifikuju se sljedeća tri ključna pitanja koja izazivaju zabrinutostu vezi s izricanjem krivičnihopravnih sankcija u predmetima nasilja u porodici:

- Izricanje krivičnihopravnih sankcija, odnosno kazni, na donjoj granici ili ispod granice posebnog minimuma propisanog zakonom; preveliko oslanjanje na institut uvjetne osude, što je često posljedica korištenja formi skraćenog postupka;
- Blaža kvalifikacija krivičnog djela i nespremnost da se nasilje u porodici procesuiru u sticaju sa drugim krivičnim djelima;
- Propust da se opozove uvjetna osuda zbog počinjenja novog djela u toku vremena provjeravanja.

Prema žrtvama krivičnog djela, prilikom saslušanja, treba postupati obazrivo, sa saosjećanjem i uz poštovanje njihovog dostojanstva. Obazrivo postupanje svakako podrazumijeva postupanje koje ima u vidu dob žrtve, stepen njene duševne razvijenosti, emocionalne i socijalne zrelosti, obrazovni nivo, prilike i sredinu u kojoj živi.

Procesna pravila moraju zabranjivati postavljanje nepotrebnih i ponižavajućih pitanja žrtvama ili svjedocima nasilja s obzirom na traumu koju su proživjeli i kako bi se izbjeglo njihovo daljnje traumatiziranje. Ispitivanje svjedoka – žrtve može biti veoma zahtjevno i može dovesti do toga da se osjete povrijeđenima i ranjivima, naročito kada sudije ne intervenišu kako bi spriječile uznemiravanje u toku krivičnog postupka.

Posebno u slučajevima koji se tiču seksualnih krivičnih djela može imati traumatičan učinak za žrtve – svjedoka, pa sudija treba razmotriti primjenu i drugih tehnika svjedočenja.

U slučajevima ispitivanje djece posebno je problematično jer može izazvati dodatni stres i traumu kod djece.

Ženama žrtvama nasilja u porodici treba omogućiti da ih, ukoliko to žele, ispituju žene i stoga treba povećati broj žena zaposlenih u policiji i tužilaštvu. Ovo se odnosi i na žene žrtve seksualnih krivičnih djela.

8.1. Korištenje usluga psihologa, odnosno odjeljenja za podršku svjedocima u tužilaštvu prilikom saslušanja žrtve nasilja u porodici kao svjedoka

U najvećem broju predmeta nasilja u porodici presudan faktor za uspješno procesuiranje optužnice i dokazivanje krivice optuženog predstavljat će svjedočenje oštećene kao svjedoka. Važno je da tužilaštvo oštećenoj, od momenta uspostavljanja prvog kontakta, pruži sve bitne informacije o krivičnom postupku kako bi oštećena imala potpunije razumijevanje svoje uloge u postupku, toka i mogućih ishoda postupka. Značajan broj tužilaštava u Bosni i Hercegovini ima uspostavljena odjeljenja za podršku svjedocima u kojima rade psiholozi, posvećeni radu sa svjedocima i pružanju psihološke podrške svjedocima. Ukoliko ova odjeljenja nisu formirana u tužilaštvu – kao alternativan pristup – tužiocima mogu zatražiti usluge psihologa iz drugih institucija (npr. sud, centar za socijalni rad) koji su posvećeni svom poslu i voljni pružiti stručnu podršku svjedocima u slučaju potrebe. Ovakva psihološka podrška je posebno značajna za svjedoka oštećenog u predmetu nasilja u porodici.

Prilikom saslušanja oštećene žrtve nasilja u porodici kao svjedoka u prostorijama tužilaštva, potrebno je osigurati prisustvo psihologa (odnosno koristiti resurse Odjeljenja za podršku svjedocima) radi pružanja psihološke podrške žrtvi, ali i dobijanja kvalitetnijeg iskaza i pripreme svjedoka za svjedočenje na glavnom pretresu.

9. ZAKLJUČAK

Ono po čemu se razlikuju osobe koje se bore protiv nasilja od mnogih drugih, koje i dalje trpe nasilje, je u tome što su uspjeli skupiti hrabrosti da napuste svoje nasilne partnere i prijave nasilje. Uspjeli su savladati strah od vlastitog partnera te strah od neizvjesne budućnosti. Nasilje u intimnom odnosu može započeti u svim fazama – već na samim počecima veze, ali i kasnije, nakon nekoliko godina braka. Primijećeno je kako nasilje često započinje velikim promjenama u intimnom odnosu kao što su vjenčanje ili

rođenje djeteta. Kod većine osoba nasilje je bilo više manje kontinuirano i progresivno te se razdoblje mira sve više skraćivalo. Za razliku od uobičajene pretpostavke, u zadnje vrijeme se pokazalo kako nasilje u porodici i konzumacija alkohola nisu povezani. Iako konzumacijom alkohola partneri postaju agresivniji, zlostavljanje se uglavnom odvijalo nevezano za zloupotrebu alkohola. Unatoč tome što su fizički mnogo slabije, dvije trećine naših žena se u nekom razdoblju pokušalo suprotstaviti svome partneru. U to su ponekad uključivale i policiju, no to se događalo samo ukoliko je nasilje bilo veoma teško, primjerice teško fizičko ozljeđivanje ili prijetnje ubistvom. Zabrinjavajuće činjenice su da se žrtve nasilja sve rjeđe odlučuju na pozivanje policije. Glavni razlog za nepozivanje policije je nepovjerenje u njihov rad. Zapravo, one smatraju, dato što će policija odvesti nasilnika na par sati i to što će on dobiti neku novčanu kaznu, neće nimalo smanjiti nasilje koje ona trpi te ga, čak, može i povećati ukoliko se partner razbjesci zbog njene prijave.

U cilju prevencije i minimalizacije porodičnog nasilja trebalo bi djelovati na tri nivoa:

Podizanje svijesti o ovom problemu može preventirati nasilje, na prvom mjestu jačajući stav zajednice da pravo na život bez nasilja izlazi iz okvira privatne sfere. Ženama koje žive u nasilnoj vezi treba obezbijediti solidarnost, a ne kriticizam.

Drugo, profesionalcima koji imaju kontakte sa žrtvama nasilja u porodici trebalo bi obezbijediti edukaciju o tome kako prepoznati znakove nasilja, a i kako reagovati odnosno postupati sa žrtvama nasilja u porodici.

I jedan od ključnih, i više puta spomenutih, problema je kaznena politika, odnosno pravosudne institucije bi trebale da slučajeve nasilja u porodici rade po hitnom postupku, kao i da pooštre kaznenu politiku i uvjetne osude izriču samo kada je to nužno.

Problem savremenog društva je taj što se mire sa nasiljem općenito, pa tako i s nasiljem u porodici, prihvaćajući ga kao dio svakodnevice. Zatim se naziru propusti i u policijskom postupanju. Ovi propusti se uglavnom odnose na neadekvatno osposobljene policijskih službenika za nasilje. Od prve faze nasilja u porodici pa do procesa kriminalističkog istraživanja traži se sudjelovanje stručnih osoba, ali problemi koji se pojavljuju u ovom segmentu jesu da stručnih osoba ili nema, ili je iste nemoguće finansirati. Nakon odlaska žrtve od nasilnog partnera potrebno je osigurati efikasan tretman koji će joj pomoći da se ponovno osamostali i integrira u društvo. To se može učiniti na više načina: jedan je da joj se omogući zaposlenje, a paralelno s tim potrebno je raditi na otklanjanju negativne slike o samoj sebi, koju je njezin partner dugi niz godina gradio.

Time će ih se osnažiti te će one povratiti vjeru u sebe i svoje sposobnost. U skladu s njegovanjem nulte stope tolerancije na nasilje u

porodici, nosioci pravosudnih funkcija bi, prilikom predlaganja ili odmjeravanja kazne, trebali razmotriti kakav utjecaj izricanje blaže krivične sankcije ili uvjetne osude može proizvesti na buduće ponašanje počinioca nasilja, i na uvjerenje žrtava nasilja da su im zagarantirani pristup pravdi i zaštita od nasilja u porodici. Svi javni radnici počevši od policije, zdravstva, školstva, porodice bi trebali preuzeti odgovornost u kreiranju nulte stope tolerancije protiv nasilja u porodici u svom društvenom okruženju. Uključujući poznate javne ličnosti u kampanje protiv nasilja u porodici ostavlja se veliki utisak na javnost, a posebno na mlađe muškarce. Nasilje u porodici treba tretirati kao kriminalnu radnju, a ne kao privatnu stvar!

Poštovanjem Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, na način što će žene biti zastupljene u svim sferama i imati svoju aktivnu ulogu u društvu, ruše se stereotipi, žena ima konkretnu ulogu u porodici, oslobađa se ekonomske zavisnosti od partnera, te se žena smatra produktivnom što bitno utiče na njeno samopouzdanje. U BiH žene su slabo zastupljene u politici, na rukovodećim pozicijama, u policiji, te su većinom ekonomski zavisne od muškaraca. Pitanjem ravnopravnosti žena moraju se pozabaviti najviši vrhovi vlasti i institucija. Zajedničkim djelovanjem, a uz pomoć raznih kampanja i reklama, u kojima bi se probudila svijest građana i promijenili stavovi o nasilju, bi se moglo pristupiti rješavanju ovog, u BiH, nažalost, velikog i svakodnevno zastupljenog problema, odnosno svakodnevne pojave nasilja u porodici. Efikasan je onaj sistem u kojem, kada se žrtve nasilja odluče prijaviti nasilje, nadležne institucije pokrenu odgovarajuće postupke, zaštite žrtvu i adekvatno kazne počinioca. Samo na ovakav način se nasilnicima stavlja do znanja da nasilje u porodici nije dozvoljeno, da se kažnjava i da društvo neće tolerisati nasilje.

Žena treba da bude svjesna svoje uloge i vrijednosti u društvu, a ne da trpi nasilje i nasilnog partnera!

LITERATURA

1. Abazović, M., 2002. Državna bezbjednost, Uvod i temeljni pojmovi, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo,
2. Adler, A., 1977. O nervoznom karakteru, Prosveta Beograd,
3. Buljan-Flander, G., 2003. Zlostavljanje i zanemarivanje djece, Zagreb,
4. Dautbegović, A., 2011. Ostvarivanje Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava u ustavnopravnom sistemu Bosne i Hercegovine, Zenica,
5. Drugi pogled 2, (Ne) živjeti s nasiljem, Izvještaj o nasilju nad ženama, 1999. Zenica,
6. Filipović, Lj., 2009. „Neka pitanja u vezi sa položajem svjedoka u krivičnom postupku i zasnivanjem presude na iskazu svjedoka“, Materijal za obuku sudija i tužilaca u okviru Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, na temu Svjedok i oštećeni, Sarajevo,
7. Jevtić, M., 2006. Krivično djelo nasilja u porodici, Pravni život, 10/2006.,
8. JOY Magezis ženske studije, 2001. Sarajevo,
9. Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici,
10. Krivični zakon FBiH,
11. Mladenović, M., 1963. Porodica i porodični odnosi, Izdavačko preduzeće „RAD“ Beograd,
12. Modly, D., Selimić, M., Mršić, G., 2018. Metodika istraživanja silovanja. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak,
13. Pravni priručnik - Centar za pravnu pomoć ženama, 2016. Zenica,
14. Priručnik - Sudska razmatranja slučajeva nasilja u porodici u BiH, 2014. Sarajevo,
15. Priručnik za tužioce za procesuiranje predmeta nasilja u porodici, DCAF/Atlantska inicijativa, 2017. Sarajevo,
16. Ramljak, A., Halilović, H., 2004. Viktimologija, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo,
17. Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), 2012. Sarajevo,
18. Vodič za borbu protiv nasilja u porodici - Kako pomoći žrtvama nasilja u porodici - osnovne informacije, Prava za sve, 2010. Sarajevo
19. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH („Službene novine Bosne i Hercegovine“, broj 16/03 i 102/09),

20. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, („Službene novine Federacije BiH“, broj 20/13 od 13.03.2013. godine),
21. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, („Službene novine FBiH, broj 36/03).